

Research Article | Araştırma Makalesi

Türkiye’de genel seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmaların incelenmesi*

Songül Akyıldız
Mahmut İnanÖğr. Gör. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, songulakyildiz@artvin.edu.tr, [0000-0001-6309-8269](https://orcid.org/0000-0001-6309-8269)Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, mahmut.inan@omu.edu.tr, [0000-0002-5463-5488](https://orcid.org/0000-0002-5463-5488)Corresponding author/Sorumlu yazar: Songül Akyıldız ✉ songulakyildiz@artvin.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de 1980 sonrasında gerçekleşen genel seçimlerin, bütçe dengesi, kamu personel giderleri ve transfer harcamaları değişkenleri üzerinde politik amaçlı bir sapmanın etkili olup olmadığı incelenmiştir. İncelenen seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmaların test edilmesinde Nordhaus’un “geleneksel fırsatçı model”i dikkate alınmıştır. Bu modelde, Alesina, Cohen ve Roubini (1991)’nin OECD ülkelerinin ve endüstriyel ülkelerin ele alınarak yaptıkları çalışmalarında kullanmış oldukları otoregresif analiz yöntemi ile ampirik test yapılmıştır. 1980-2019 yılları arasında gerçekleşen genel seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmaların etkili olup olmadığı, dummy değişkeninin kullanıldığı Model I test sonuçlarına göre, dummy katsayısının istatistiki yönden anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bütçe dengesi, kamu personel giderleri ve transfer harcamaları üzerinde seçim dönemlerine bağlı olarak dalgalanmaların meydana geldiğini ifade etmek mümkün olmamaktadır. Ancak her bir seçim döneminin ayrı ayrı incelendiği Model II test sonuçlarında ise istatistiki olarak pozitif ve anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Her seçim döneminde ekonomik koşulların, siyasi yapının ve seçmen tercihlerinin farklılığına bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Politik Konjonktürel Dalgalanmalar, Geleneksel Fırsatçı Model, Seçim Ekonomisi **JEL Kodları:** E32, H30, H50

Examination of political cyclical fluctuations during general election periods in Türkiye

Abstract

This study examined whether a politically motivated deviation had an impact on the variables of budget balance, public personnel expenses, and transfer expenditures in the general elections held in Turkey after 1980. Nordhaus's "traditional opportunistic model" was considered when testing political cyclical fluctuations in the examined election periods. In this model, empirical testing was carried out using the autoregressive analysis method used by Alesina, Cohen, and Roubini (1991) in their studies of OECD countries and industrial countries. According to the Model I test results in which the dummy variable was used to determine whether political cyclical fluctuations were effective during the general election periods between 1980 and 2019, it was concluded that the dummy coefficient was not statistically significant. Therefore, it is not possible to state that fluctuations occur in the budget balance, public personnel expenses, and transfer expenditures depending on the election periods. However, in the Model II test results, where each election period was examined separately, statistically positive and significant results were obtained. In each election period, different results emerged depending on the differences in economic conditions, political structure, and voter preferences.

Keywords: Political Cyclical Fluctuations, Traditional Opportunistic Model, Electoral Economics **JEL Codes:** E32, H30, H50

Extended Summary

The impact of political institutions on macroeconomic policies has been questioned for a long time and has been the subject of scientific research. The share of the state in the economy, especially its rapid increase after World War II, also caused the subject of political economy to be examined. With the increase in the share of the state in the economy, a new approach, "Political Economy," entered economic theory after the 1970s, and the political institution, which was previously considered an external effect after this date, began to be seen as an internal effect. In contrast, the Public Preferences Theory is the first theoretical

* Bu çalışma Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı’nda birinci yazar tarafından ikinci yazarın danışmanlığında tamamlanmış olan “Türkiye’de seçim ekonomilerinin makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisi” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

How to cite this article / Bu makaleye atıf vermek için:

Akyıldız, S., & İnan, M. (2024). Türkiye’de genel seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmaların incelenmesi. *KOCATEPEİİBFD*, 26(2), 305-317.

<https://doi.org/10.33707/akuiibfd.1521646>

approach that accepts that the political institution is internal.

As in many countries, macroeconomic policies in the Turkish economy are shaped in line with political interests, and this brings with it important problems. Governments or politicians can use macroeconomic policies as a kind of tool to win the election and come to power. Accordingly, the study investigates the impact of politics on the economy in Turkey within the framework of traditional opportunistic policies. In cases where politics intervenes in the economy, the impact of the legal and institutional regulations taken into account is investigated.

The aim of this study is to investigate whether electoral economics is implemented in Turkey and to test the election periods after 1980, taking into account Nordhaus's traditional opportunistic model. In the study, an analysis was made with the economic variables considered to determine whether there was a change in line with the theory of political cyclical fluctuations.

The majority of studies investigating the impact of politics on the economy during election periods in Turkey have reached findings that support the theory, although they do not definitively state that electoral economics is implemented. In this study, as in the literature, results supporting the application of electoral economics for all election periods were not obtained. According to the Autoregressive model, one of the econometric methods that has been used for many years, it has been observed that the budget balance, public personnel expenses, and transfer expenditures are generally not affected by the election period. When each election period was considered separately with the same model, a result supporting the theory was obtained. Therefore, it has been observed that activities are carried out depending on the conditions of each election period, and different results emerge. The fact that the dummy variable coefficients of transfer expenditures in 1995 and 2011 and personnel expenses in 1999 were negative and significant indicated the opposite of the theory, and it was concluded that there were no political conjunctural fluctuations in these periods.

In this study, where the election economy in Turkey is investigated, each election period is handled separately, making it easier to interpret the elections depending on the conditions of the period. Although the electoral economy had a greater impact during the election periods in the 1980s and 1990s, this impact was felt less in the elections held after the 2002 general elections. Namely, the measures taken after the economic crisis that deeply affected the country in 2001 and the legal and institutional regulations brought limitations to the implementation of electoral economics. In fact, although it became necessary to implement reforms on economic activities, especially after the economic crisis in 1994, their implementation was generally postponed due to the lack of a stable political force to implement these reforms and the thought that these reforms would negatively affect the activities of politicians. With the "Transition to a Strong Economy Program" implemented after the 2001 economic crisis, many legal and institutional reforms were carried out, and comprehensive stabilization programs were implemented. In addition, the acceleration of the EU membership process since this date has also helped the implementation of reforms. In this process, many studies and regulations on the economy were taken into account to prevent political cyclical fluctuations.

In the 2002 election, voters supported the election of a single party as the government because they were deeply affected by the negative effects of coalition governments and the unavoidable economic crises, and this voter preference continued in the elections held for many years in the form of defending a single-party government. In addition to the important decisions taken in 2001, the advantages created by the single-party government positively affected the economy in the following years. In addition, when we look at the general elections held after 2002, it is seen that there were no noticeable political conjunctural fluctuations compared to previous election periods. However, using monthly or quarterly data to test the applicability of election economics after 2000 may help to achieve more accurate results. In addition, although it is stated that the policies in terms of the election economy have decreased compared to previous periods and the regulations have a positive effect, many reforms expected to be implemented today are emphasized in most studies.

Giriş

1970'li yıllardan itibaren politika ve ekonomi arasındaki ilişkiyi konu edinen birçok çalışma yapılmıştır. Son yirmi yılda ise bu konu ile ilgili yapılan çalışma sayısında önemli bir artış görülmüştür. Siyasetin ekonomi üzerindeki etkisini araştıran bu çalışmalar literatürde, seçim ekonomisi veya politik konjonktürel dalgalanmalar şeklinde yer almaktadır.

Politik konjonktürel dalgalanmaları ele alan çalışmalar, ilk etapta gelişmiş ülke ekonomilerini kapsamıştır. 1990'lardan sonra ise demokratikleşen gelişmekte olan ülke ekonomilerinde de siyasetin ekonomi ile ilişkisi araştırılmıştır. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar, gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelerde yetersiz kalmıştır. Ayrıca ampirik bir analizi kapsayan bu konu, farklı veri kullanımından, araştırma metodundan ve tahmin yöntemlerinden dolayı aynı ülke üzerinde çalışmalar yapılsa dahi aynı sonuçlar alınamamıştır. Politik konjonktürel dalgalanmaları veya seçim ekonomisi çerçevesinde daha fazla modelin geliştirilmesi ve literatüre kazandırılması, bu karmaşık durumun giderilmesine yardımcı olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de seçim ekonomisinin uygulanıp uygulanmadığını araştırmak ve bu araştırma yapılırken Nordhaus’un geleneksel fırsatçı modelini dikkate alarak 1980 sonrası seçim dönemlerini test etmektir. Türkiye’de rasyonel beklentiler varsayımının henüz tam olarak geçerli olmamasından dolayı Nordhaus’un geleneksel fırsatçı modeli kullanılmaktadır. Geleneksel fırsatçı modelini test ederken, genellikle birçok çalışmada tercih edilen zaman serisi analizleri dikkate alınmış ve otoregresif model kullanılmıştır.

1. Literatür Özeti

Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisine ait incelemeleri yapan ilk çalışma, Nordhaus’a aittir. Nordhaus, dokuz ülkenin (Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Yeni Zelanda, İsveç, Birleşik Krallık ve ABD) 1947-1972 yılları arasındaki işsizlik oranlarını dikkate alarak Non-parametrik olasılıksal testi ile ampirik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, hükümetlerin seçilmesinden sonra ilk etapta işsizlik oranının artacağı, ikinci dönemde ise tekrar seçilebilme gayesi ile uygulanan politikalar nedeniyle işsizlik oranının düşeceği hipotezi ileri sürülmüştür. Yapılan ampirik inceleme sonucunda, sadece üç ülkede (Almanya, Yeni Zelanda ve ABD) politik konjonktürel dalgalanma etkisine rastlanmıştır (Nordhaus, 1975, s. 185-186).

Seçim dönemi çalışmalarının ve politik konjonktürel dalgalanmaların incelenmesiyle bilinen Alberto Alesina, son dönemde seçim ekonomisi ile ilgili yapılan birçok çalışmaya öncülük etmiştir. Alesina, birçok çalışmasında politik konjonktürü derinlemesine analiz ederek, ekonometrik modeller geliştirmiş ve literatürde bu modellerden yararlanan birçok çalışma olmuştur. Alesina, Cohen ve Roubini (1991) “Macroeconomic Policy and Elections in OECD Democracies” adlı çalışmalarında 18 OECD ülkesi üzerinde 1960-1987 yılları arasında fırsatçı ve partizan etkileri otoregresif model ile analiz etmiştir. Çalışmada GSYİH, işsizlik ve enflasyon gibi ele alınan değişkenlerden işsizlik ve büyüme üzerinde fırsatçı politik dalgalanmalara rastlanmamıştır. Ancak seçimlere bağlı olarak para ve maliye politikası araçlarının kullanıldığı, bazı ülkelerde ve dönemlerde özellikle gevşek maliye politikaları ile enflasyon üzerinde politik dalgalanmaların söz konusu olduğu sonucuna varılmıştır (Alesina, vd., 1991, s. 1-2).

Cargill ve Hutchison (1991), 1946-1986 yılları arasında Japonya için politik konjonktürel dalgalanma analizini yapmıştır. Bu analizde OLS (En Küçük Kareler) yöntemi kullanılarak, manipülatif hipotez testi yapılmış ve seçim döneminin büyüme üzerindeki etkisi test edilmiştir. Elde edilen bulgular, manipülatif hipotezin daha güçlü olduğu yönünde olmuştur (Cargill ve Hutchinson, 1991, 737-738).

Schultz (1995), 1961-1992 yılları arasında İngiltere’nin otoregresif model ile seçim ekonomisini incelemiştir. Bu çalışmada transfer harcamalarını bağımlı değişken olarak kullanmıştır. Schultz, manipülatif hipotezi kabul etmekte ve hükümetlerin seçimlerden önce genişletici politikalar ile ekonomiye müdahale edeceğini belirtmektedir. Çalışma sonucunda elde ettiği bulgularda, seçim öncesi son çeyrek kukla ile transfer harcamaları arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir (Schultz, 1995, s. 97).

Berger ve Woitek (1997), Almanya ekonomisinin 1950-1989 dönemleri için Nordhaus’un geleneksel fırsatçı modelini ve Alesina’nın partizan modelini net sanayi üretimi, işsizlik, enflasyon, M1 ve faiz oranı değişkenlerini kullanarak test etmiştir. Çalışma sonucunda, Almanya’nın muhafazakâr olarak bilinen maliye politikası uygulamalarına ve bağımsız kabul edilen merkez bankasına rağmen politik konjonktürel dalgalanmanın etkilerine ulaşılmıştır (Berger ve Woitek, 1997, s. 179).

Treisman ve Gimpelson (2001), Rusya ekonomisini ele alarak politik konjonktürel dalgalanmaları test etmiştir. Çalışmada, seçimlerden önce hem asgari ücretlerin ve emekli maaşların hem de sağlık, eğitim ve sosyal politikaları konu alan harcamaların arttırılmasına yönelik kanıtlara ulaşılmıştır (Treisman ve Gimpelson, 2001, s. 29-30).

Khemani (2004), Hindistan ekonomisinin 1960-1992 yılları arasında ele alarak hükümetlerin tekrar seçilebilmek için uyguladığı maliye politikası araçlarını incelemiştir. Çalışmaya göre eyalet yönetimlerinin uyguladığı seçim çalışmalarının kendi çıkar gruplarına yönelik olduğu ve mali araçların kullanılmasıyla seçim sürecinin manipüle edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Khemani, 2004, s. 129-130).

Potrafke (2012), 21 OECD ülkesinin 1950-2006 yılları arasındaki politik konjonktürel dalgalanmaları test etmek için yıllık GSYİH oranının büyüklüğünü kapsayan bir analiz yapmıştır. Çalışmada hükümet ideolojileri ve seçim motivasyonları incelenmiştir. Belirtilen ülkelerin, seçim dönemlerine bağlı oluşan kısa vadeli ekonomik performanstan kalıcı olarak etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır (Potrafke, 2012, s. 173).

Efthymoulou (2012), 27 AB ülkesinin tamamı için hükümetlerin maliye politikası verilerini ve ekonomideki sonuçlarını ele alarak, 1997-2008 yılları arasında politik konjonktürel dalgalanmaların varlığını araştırmıştır. Bu araştırmada üç temel sonuç ortaya çıkmıştır. Birincisi, AB ülkelerinin genelinde mevcut hükümetler, tekrar seçilmek için seçim ekonomisini uygulamaya yönelik faaliyet yürütmektedir. İkincisi, Avro bölgesi ülkelerin politik konjonktürel dalgalanmaları, henüz bu bölgeye dahil olmayan ülkelerde istatistiksel olarak daha yoğun görülmektedir. Üçüncüsü ise hükümetlerin maliye politikasını manipüle etme derecesi ekonomik olmayan oy vermeyle negatif, seçimlerdeki rekabet ile pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Efthymoulou, 2012, s. 295).

Özatay (1999), çalışması ile 1984-1995 döneminde Türkiye ekonomisinde popülist politikaların ekonomik kurumların performansı üzerine etkisini araştırmıştır. Çalışmada M0, TCMB net iç varlıklarını, faiz dışı kamu transfer harcamalarını ve diğer kamu transfer harcamalarını ele almıştır. Çalışma sonucunda Nordhausian modelinin M0 ve faiz dışı kamu transfer harcamaları için geçerli olmadığına, ancak TCMB net iç varlıkları ile diğer kamu transfer harcamaları için geçerli olduğuna ulaşılmıştır (Özatay, 1999, s. 25).

Telatar (2000), çalışması ile 1986-1997 yılları arasında Türkiye'nin seçim zamanlamasının enflasyon oranı için ve enflasyon oranının seçim zamanlaması için açıklayıcı olup olmadığını "eşanlı-denklemler Tobit" modeli ile test etmiştir. Enflasyon değişkeni için aylık veriler kullanmıştır. Ayrıca 1990-1991 yılları arasında etkili olan Körfez Krizi ve 1994 yılında meydana gelen krizin etkisini azaltmak adına alınan 5 Nisan Kararları için de ayrı ayrı kukla değişkenler kullanmıştır. Analiz sonucunda enflasyon oranı ile seçim dönemleri arasında doğrudan bir ilişkinin varlığına ulaşılmamıştır (Telatar, 2000, s. 150-151). Telatar, 2001 yılında ele aldığı bir diğer çalışmada ise politik devresel dalgalanmaları demokrasi, siyaset ve ekonomi ilişkisi çerçevesinde incelemiştir. 1986-1997 yılları arasını inceleyen çalışmada, Türkiye'de hükümetlerin tekrar seçilebilmek için kamu harcamalarını ve para arzını arttırıp, ekonomiyi manipüle ettiği görülmüştür (Telatar, 2001, s. 57-66).

Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004) hazırladıkları çalışma ile 1987:1-2003:1 dönemlerine ilişkin üç aylık veriler kullanarak, Türkiye'deki siyasal ekonomik dalgalanmanın varlığını ENGLE-GRANGER modeli ile analiz etmiştir. Çalışmada bağımlı değişken olarak enflasyon, para arzı, döviz kuru, bütçe açığı, iktisadi büyüme, yatırım ve reel GSMH kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genel seçim dönemlerinde bütçe açıklarında artış olduğu, buna karşı enflasyon ve büyüme üzerinde ise herhangi bir etkinin olmadığı yönünde bulgular elde edilmiştir (Akçoraoğlu ve Yurdakul, 2004, s. 1).

Bakırtaş ve Koyuncu (2005), Türkiye'de seçimsel politik dalgalanmaların geçerliliğini ele almıştır. Bu çalışmada, 1987:1-2003:6 arasındaki dönemi kapsayan aylık enflasyon (ENF), alıcı fiyatlarıyla gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH), parasal büyüklük olarak (M1), bankalar arası faiz oranı (BAFO) ve kamu kesimi nihai tüketim harcamalarından (KKNTH) oluşan temel makroekonomik göstergeler kullanılmıştır. Seçimsel politik dalgalanmalar hipoteziyle ileri sürülen yaklaşımın aksine çift taraflı nedensellik test edilmiştir. Bu test için Hausman'ın içsellik testine ilişkin tek denklemlerli F-testi uygulanmıştır. Test sonucunda içsellik probleminin sadece GSYİH ve KKNTH değişkenleri için geçerli olduğuna ve diğer değişkenlerden BAFO, ENF ve M1 için geçerli olmadığına varılmıştır (Bakırtaş ve Koyuncu, 2005, s. 58-61).

Savaşan ve Dursun (2006), çalışmalarında 67 ilin bazı verilerini ele alarak Havuzlanmış Regrasyon yöntemi ile 1983-1998 yılları için analiz yapmıştır. Bu analizde bağımlı değişkenler; toplam harcama toplam gelir oranı, personel harcamaları cari harcamalar oranı, büyük yapı- tesis harcamaları toplam yatırım harcamaları oranı, büyük yapı tesis harcamaları yatırım harcamaları oranı ve transfer harcamaları toplam harcamalar oranından oluşmaktadır. Çalışmada politik konjonktürel devrelerin yerel yönetimler için geçerli olduğu sonucuna varılmıştır (Savaşan ve Dursun, 2006, s. 203-204).

Sezgin (2007), "Türkiye'de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar 1950-2003 Dönemi" adlı çalışmada enflasyon, büyüme, para arzı, bütçe açıkları, kamu harcamaları ve faiz oranı gibi değişkenlerin yıllık verileri ile politik konjonktürel dalgalanmaları test etmiştir. Analiz yapılırken Alesina, Cohen ve Roubini (1991) tarafından OECD üyesi 18 ülkeyi kapsayan çalışmanın modeli dikkate alınmıştır. Analiz sonucunda ekonomik büyümenin seçim dönemlerinden olumsuz etkilendiği, kamu harcamaları ve bütçe açıklarında artış olduğu görülmüştür (Sezgin, 2007, s. 153).

Akalın ve Erkişi (2007), Nordhaus'un seçim çevrimlerini, Türkiye'de 1950-2006 dönemi içerisinde yapılan genel seçimleri ele alarak incelemiştir. Bu analizde ele alınan değişkenler işsizlik, enflasyon, büyüme, kamu harcamaları ve para arzı parametreleri olup, analiz sonucunda Nordhaus modelinde öngörülen sonuçlara ulaşamamış ve teoride öngörülen seçim çevrimler kesin olarak görülmemiştir (Akalın ve Erkişi, 2007, s. 112).

Aslan ve Bilge (2009), 1950-2006 dönemleri arasında Türkiye'nin genel bütçenin gelir ve gider tahminleriyle gerçekleştirmeleri arasında meydana gelen sapmayı, koalisyon ve tek partili hükümet dönemleri çerçevesinde incelemiştir. Çalışmalarında t testi ve regresyon analizi şeklinde iki çeşit istatistik yöntem kullanmışlardır. Analiz sonucunda koalisyon dönemlerinde tek partili dönemlere göre bütçe giderlerinde meydana gelen sapmaların daha fazla olduğuna ulaşılmıştır. Ancak bütçe gelirlerinde ortaya çıkan sapmalarda belirgin bir ayrışma görülmemiştir (Aslan ve Bilge, 2009, s. 265).

Özkan ve Tarı (2010), Türkiye'de 1985 sonrasında gerçekleşen genel seçimlerin GSYİH, para arzı ve kamu harcamaları üzerindeki etkiyi test etmiştir. Politik konjonktürel dalgalanmalar çerçevesinde, belirtilen değişkenlerin 1987:1-2010:1 üçer aylık verileri ile politik amaçlı bir sapmanın olup olmadığı, araştırılmıştır. Politik konjonktürel dalgalanmalar test edilirken Nordhaus'un "geleneksel fırsatçı model"i dikkate alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre GSYİH, para arzı ve kamu harcamaları için kullanılan yapay değişken katsayısının pozitif ve istatistikî yönden anlamlı ve teoriyi destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özkan ve Tarı, 2010, s. 231-236).

Karakaş (2013), 1957-2008 yılları arasında yapılan seçimler için politik konjonktürel dalgalanmaları ARMA modeli ile test etmiştir. Bu çalışmada üçer aylık veriler ile kullanılan değişkenler kamu yatırımları, bütçe açığı, faiz ödemeleri dışındaki transfer ödemeleri, vergi gelirleri, kamu harcamaları ve Merkez Bankasının devlete verdiği kredilerdir. Yapılan inceleme sonucunda bütçe açıkları, kamu harcamaları, kamu yatırımları ve transfer harcamalarında politik dalgalanmalara ulaşılmıştır. Ancak vergi gelirleri ve Merkez Bankası tarafından verilen kredilerde herhangi anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir (Karakaş, 2013, s. 261).

Altun (2014) çalışmasında, Türkiye’de fırsatçı ve partizan modellere göre politik konjonktürel dalgalanmalar teorisini analiz etmiştir. Otoregresif hareketli ortalamalar (ARMA) modeline göre kamu harcamaları ile sol partilerin koalisyon ortağı olduğu hükümetler ve seçimler arasındaki ilişkiler; Nordhaus tipi fırsatçı ve partizan teorilere göre değerlendirilmiştir. Türkiye’de 1950-2010 dönemi merkezi yönetim bütçe harcamaları bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır. Otoregresif hareketli ortalamalar yönteminden elde edilen bulgulara göre kamu harcamaları katsayıları, fırsatçı ve partizan teoriye uygun olarak pozitif ve istatistiki olarak anlamlıdır (Altun, 2014, s. 66).

Karakaş (2014), çalışmasında Türkiye’de fırsatçı politik çevrimlerin uygulanıp uygulanmadığını ARMA modeli ile araştırmıştır. Çalışmada 1964-2007 yılları arasındaki Merkez Bankası kredileri, TÜFE, enflasyon oranı, M0, M1, M2 ve M3’ün üçer aylık verileri ile analiz yapılmıştır. Analiz sonucuna göre Merkez Bankası kredileri üzerinden manipülasyon izleri görülmekte ancak seçim sonrası merkez bankası kredilerine ilişkin beklentiler gerçekleşmemektedir. Ayrıca M0 ve M1 verilerinde güçlü ipuçlarına ulaşılmış ve para politikalarının seçim dönemlerine göre uyarlandığı sonucuna varılmıştır. M2, M3, TÜFE ve enflasyon değişkenlerinde ise seçim dönemlerine bağlı manipülatif sonuçlara ulaşılmamıştır (Karakaş, 2014, s. 173).

Demir ve Berksoy (2017), Türkiye’nin 1945-2014 döneminde gerçekleşen seçimlerin vergileme üzerinde etkili olup olmadığını incelemiştir. Belirtilen yılların ampirik analizinde vektör hata düzeltme yöntemi (VEC) kullanılmıştır. Analiz sonucunda seçim yılları ile vergi gelirleri arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılmamıştır (Demir ve Berksoy, 2017, s. 103).

Tayyar (2021), Türkiye’de 1986-2016 döneminde politik fırsatçı parasal dalgalanmaların geçerli olup olmadığını incelemiştir. Çalışmasında aylık veriler ile M0, M1, M2, M3, yurtiçi kredi miktarı ve bankalararası faiz oranı değişkenlerini kullanılmıştır. Seçim öncesi ve sonrası değişimlerin tespit edilmesinde SARIMA yöntemini uygulamıştır. Yapılan inceleme ile bankalararası faiz oranı hariç diğer tüm değişkenlerin politik fırsatçı parasal dalgalanmalar teorisini uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tayyar, 2021, s. 1381).

2. Yöntem

Bu çalışma ile politikacıların seçim dönemlerinde fırsatçı politikaları uygulayıp uygulamadığı araştırılmaktadır. Belirtilen araştırmanın yapılmasında Alesina, Cohen ve Roubini (1991)’nin endüstriyel ülkeler ile OECD ülkelerini kapsayan çalışmalarında uyguladıkları otoregresif model kullanılmıştır (Alesina, Cohen ve Roubini, 1991). Çalışmada incelenen her bir değişkene ilişkin yapısal modellerin kullanılması yerine otoregresif modeller tercih edilmiştir. Bu tercihin nedeni ise incelenen tüm değişkenlerin aynı model ile test edilmesi ve seçim dönemlerinin etkisi belirlenirken, modellemeye bağlı ortaya çıkabilecek hatalar sonucunda farklılıkların oluşma ihtimalinin azaltılmasıdır. Ayrıca literatür incelendiğinde güçlü ekonomilere sahip gelişmiş ülkelerde yapısal modellerin daha çok geçerli olduğu görülmüştür. Buna karşın kırılğan ekonomik sistemli bir yapıya sahip gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin yapısal modeller ile test edilmesi ise tartışılır bir durumda yer almıştır (Özkan, 2010, s. 181). Çalışmada kullanılmakta olan otoregresif modelin genel görünümü aşağıda belirtilmiştir.

Model I

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \alpha_2 Y_{t-2} + \dots + \alpha_n Y_{t-n} + KGSDUMMY + \varepsilon_t \quad (1)$$

Formülde belirtilen Y_t incelenmekte olan her bir değişkeni ifade etmektedir. KGSDUMMY ise yapay bir değişkendir ve politik konjonktürel dalgalanmaları göstermektedir. KGSDUMMY olarak belirtilen yapay değişken, genel seçimlerin yapıldığı yıllarda “1”, diğer yıllar için ise “0” şeklinde belirtilmiştir. ε_t ise hata terimini ifade etmektedir. Böylece 1980’den sonra gerçekleşen on genel seçim dönemi ayrı ayrı incelenmiştir.

Model II

Model II ile tüm değişkenler için her seçim dönemi ayrı ayrı incelenmiştir. Kasım 1983 genel seçimleri bu modelde kullanılmamıştır. Çünkü askeri darbe sonrasında gerçekleşen ilk genel seçim olması nedeni ile politik konjonktür dalgalanma etkisi pek yaşanmamış olması ve en önemlisi seçim dönemine yönelik analizlerin yapılmasında anlamlı sonuçların elde edilmesine engel teşkil etmesinden dolayı model Kasım 1987 seçimleri ile başlatılmıştır.

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 K1 + \alpha_2 K2 + \alpha_3 K3 + \alpha_4 K4 + \alpha_5 K5 + \alpha_6 K6 + \alpha_7 K7 + \alpha_8 K8 + \alpha_j \sum_{i=1}^n Y_{t-i} \quad j = 9, \quad (n + 9) \quad (2)$$

Y_t : Her bir değişkeni ifade etmektedir.

α_0 : Kasım 1987 genel seçim yılı öncesini temsil eden katsayıdır.

K1: Ekim 1991 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K2: Aralık 1995 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K3: Nisan 1999 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K4: Kasım 2002 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K5: Temmuz 2007 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K6: Haziran 2011 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K7: Haziran 2015 ve Kasım 2015 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

K8: Haziran 2018 genel seçimlerinin yapıldığı yıl için "1", diğer zamanlarda "0" olarak tanımlanmış kukla değişkendir.

Genel seçim dönemlerinde politika değişikliğinin belirlenmesinde etkili olabilecek araç değişkenler ele alınarak otoregresyon analizi yapılmıştır. Araç değişkenler olarak incelenen bütçe dengesi, transfer harcamaları ve kamu personel giderleri ile maliye politikasının etkisi incelenmiştir. Türkiye ekonomisinde yapısal dönüşümün başlangıcı sayılan 1980 yılı dikkate alınmış ve çalışma 1980 – 2019 dönemini kapsamıştır. İncelenen ekonomik veriler ise T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası veri tabanından elde edilmiştir. Ele alınan bütün seriler reel hale getirilmiştir.

Zaman serilerinin durağanlığını test eden pek çok yöntem vardır. Bu yöntemler arasında literatürde en sık kullanılmakta olan test yöntemi ise Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) (1979) testi olmaktadır (Dickey and Fuller, 1979). Zaman serisi analizlerinde serilerin birim köklü olup olmadığının belirlenmesi için mutlaka ADF testi uygulanmalıdır. Bu nedenle analiz yapılmadan önce serilerin durağanlık yönünden incelemesi ADF testiyle yapılmıştır.

Otoregresyon analiz için gerekenlerden bir diğeri de hata teriminin sabit varyansa sahip olmasıdır. Hata teriminin değişen varyansa sahip olması, bazı dönemler için ortalama değerden uzak, bazı dönemler için ise ortalama değere yakın bir yol izlemesi anlamına gelmektedir. Değişen varyansın bulunduğu durumlarda parametrelerdeki tahminler doğrusal ve sapmasız olmaktadır ancak etkin değildir. Hata teriminin sorgulanıp, sabit varyansa sahip olup olmadığı ile ilgili araştırmada ARCH LM testi kullanılmıştır.

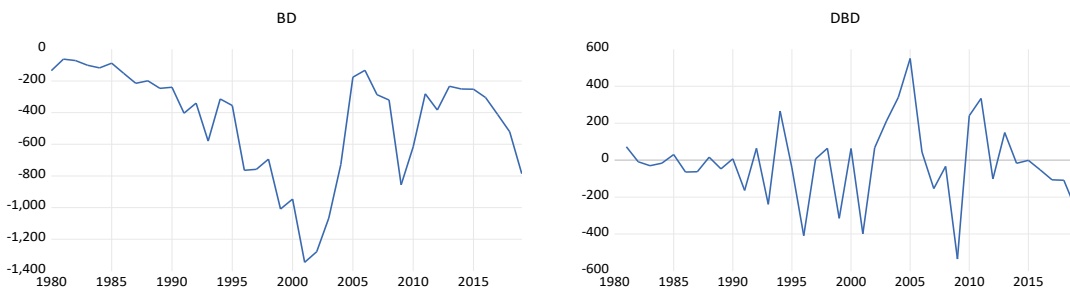
Otoregresif modellerin kullanılmasında dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri de gecikme sayısının doğru olarak belirlenmesidir. Modelin gecikme sayısı belirlenirken maksimum olasılık (ML) metodu kullanılmalıdır. Bu çalışmada, modelin gecikme uzunlukları belirlenirken Akaike Bilgi Kriteri (Akaike Information Criterion) (AIC) ve Schwarz Bayesian Bilgi Kriteri (Schwarz Bayesian Information Criterion) (SBC) dikkate alınmış ve belirtilen kriter değerlerinin minimum olmasına dikkat edilmiştir (Akaike, 1974, s. 716; Schwarz, 1978, s. 461).

3. Analiz Sonuçları

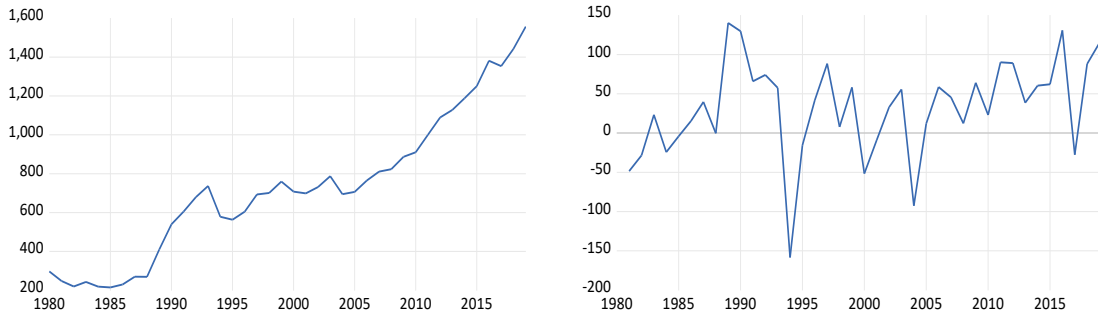
3.1. Birim Kök Test Sonuçları

Seriler öncelikle reel hale getirilmiştir. Sonraki aşamada ise serilerin durağanlık yapılarının belirlenmesi için zamana bağlı grafikler incelenmiştir. Serilerin seviyede ve dönüşüm sonucunda oluşan yeni grafik ile beraber birim kök test sonuçları, her seri için ayrıca belirtilmiştir.

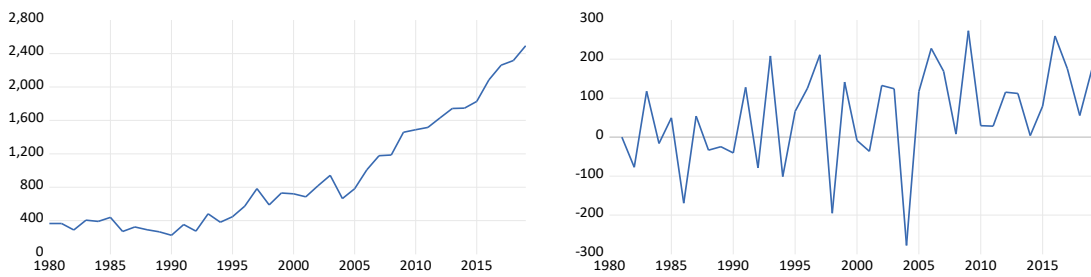
Grafik 1. Bütçe Dengesinin Seviyedeki ve Durağanlaştırılmış Grafiği

Grafik 1'de bütçe dengesine ait reel hale getirilmiş seviyedeki grafik ile birinci dereceden farkı alındıktan sonra durağanlaşan grafik yer almaktadır. Seri için ADF birim kök testi uygulanmıştır. Seviyede durağanlaşmayan seri için birinci dereceden farkı alınmıştır. Tablo 1'deki verilere göre serinin birinci dereceden farkı alındığında seri, sabit terimli ile sabit terimsiz ve trendsiz model %1, sabit terimli ve trendli model %5 anlamlılık düzeyinde durağanlaşmıştır.

Grafik 2. Kamu Personel Giderlerinin Seviyedeki ve Durağanlaştırılmış Grafiği

Kamu personel giderlerinin incelendiği Grafik 2'de serinin seviyede trend etkisinin olduğu görülmektedir. Ancak verilerin logaritması alındıktan sonra serinin birinci dereceden farkı alındığında trend etkisi ortadan kalkmıştır. Tablo 1 incelendiğinde ADF birim kök test sonucuna göre serinin seviyede yalnızca sabit terimsiz ve trendsiz model de %1 anlamlı olduğu görülmüştür. Birinci dereceden farkı alındığında ise seri, tüm ADF modellerinde %1 anlamlılık düzeyinde durağan olmuştur.

Grafik 3. Transfer Giderlerinin Seviyedeki ve Durağanlaştırılmış Grafiği

Transfer harcamalarında da serinin seviyede trend etkisinde olduğu görülmektedir. Yine verilerin logaritması alındıktan sonra birinci dereceden farkı alındığında serinin trend etkisi de ortadan kalkmıştır. Serinin ADF birim kök test sonuçlarının yer aldığı Tablo 1'deki veriler incelendiğinde, seviyede yalnızca sabit terimsiz ve trendsiz model de %1 anlamlı olduğu görülmüştür. Serinin birinci dereceden farkı alındığında ise sabit terimli ile sabit terimli ve trendli model için ADF modellerine göre %1 anlamlılık düzeyinde durağanlığı belirlenmiştir. Yukarıda ele alınan serilerin durağanlığının belirlenmesinde dikkate alınan ADF birim kök testlerinin sonuçları tüm seriler için Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Sabit Terimli	Optimum Gecikme	Sabit Terimli ve Trendli Model	Optimum Gecikme	Sabit Terimsiz ve Trendsiz Model	Optimum Gecikme
Bütçe Dengesi	-1.9458	0	-2.0209	0	-0.7516	0
Δ Bütçe Dengesi	-4.2368***	3	-4.1706**	3	-4.2545***	3
Kamu Pers. Gid.	1.4667	0	-1.1758	0	3.6890***	0
Δ Kamu Pers. Gid.	-4.9576***	0	-5.1947***	0	-3.9308***	0
Transfer Harca.	2.7392	9	0.5674	9	3.4704***	9
Δ Transfer Harca..	-7.1901***	0	-4.3367***	4	0.1539	5
Kritik Değer %1	-3.64		-4.25		-2.63	
Kritik Değer %5	-2.95		-3.55		-1.95	
Kritik Değer %10	-2.61		-3.21		-1.61	

Not: %1, %5 ve %10 anlamlı katsayıları sırası ile "****", "***" ve "**" şeklinde ifade edilmiştir.

3.2. Otoregresif Modelin Analiz Sonuçları

Bütçe dengesi, kamu personel giderleri ve transfer harcamaları değişkenleri için tek bir seçim dummy değişkeninin kullanıldığı Model I ile her bir seçim yılının ayrı ayrı incelendiği Model II analiz sonucu tahmin edilen otoregresif modeller, her bir değişken için ayrı ayrı aşağıdaki Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Bütçe Dengesi Otoregresyon Analiz Sonucu

	Model I			Model II		
	α_i	t istatistik	t olasılık	α_i	t istatistik	t olasılık
Sabit	-12,99	-0,32	0,75	-	-	-
KGS Dummy	-29,63	-0,37	0,71	-	-	-
Sabit (1987)	-	-	-	8,54	0,18	0,86
K1 (1991)	-	-	-	-236,15	-1,07	0,30
K2 (1995)	-	-	-	-159,03	-0,71	0,48
K3 (1999)	-	-	-	-319,36	219,69	0,16
K4 (2002)	-	-	-	-17,18	-0,08	0,94
K5 (2007)	-	-	-	-48,56	-0,22	0,83
K6 (2011)	-	-	-	454,59*	1,92	0,07
K7 (2015)	-	-	-	-88,18	-0,33	0,75
K8 (2018)	-	-	-	-281,29	-1,14	0,27
R^2			0,20			0,53
DW			1,85			1,61
F Olasılık			0,03			0,15
JB			0,37 (0,83)			0,38 (0,83)
LM			0,09 (0,76)			1,83 (0,18)
ARCH			0,24 (0,62)			0,03 (0,86)

Not: %1, %5 ve %10 anlamlı katsayıları sırası ile "****", "***" ve "*" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 2’de bütçe dengesine ait iki modelin regresyon tahmin sonuçları yer almaktadır. Tahmin sonuçlarından F olasılık değeri incelendiğinde birinci model için anlamlı sonuçlar elde edilmekte ancak ikinci model için anlamlı bir sonuca ulaşılmamaktadır. Diğer tahmin sonuçlarından JB testine bakıldığında olasılık değerinin 0,05 anlamlılık seviyesinden yüksek olmasından dolayı, modelin hata terimleri normal dağılıma uygunluk göstermektedir. LM testi incelendiğinde, olasılık değerinin 0,05’ten büyük olması nedeni ile modelde otokorelasyon bulunmamaktadır. ARCH testi sonuçlarına bakıldığında ise yine olasılık değerinin 0,05’ten büyük olmasından dolayı değişen varyans bulunmamaktadır.

Bütçe dengesinin araştırıldığı çalışmalara bakıldığında, Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004) üçer aylık veriler ile 1987:1-2003:1 dönemini dikkate almış ve Türkiye’de seçim ekonomisinin etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Sezgin (2007) de yıllık veriler ile bütçe açıklarını test etmiş ve bütçe açıklarında artış olduğu sonucuna varmıştır. Son olarak Karakaş’ın (2013) yaptığı çalışmada 1957-2008 yılları arasında politik konjonktürel dalgalanmalar bütçe açığı açısından araştırmış ve bütçe açıklarının etkilendiği görülmüştür. Dikkate alınan çalışmalarda yapılan ekonometrik analiz sonuçlarına göre seçim dönemlerine bağlı olarak bütçe açığında artış gözlenmiştir. Ancak Tablo 2’de yer alan Model I ve Model II analiz sonuçlarına göre 1980-2019 yılları arasında seçim dönemine bağlı bütçe dengesinde önemli değişikliklerin meydana gelmediği görülmüştür.

Tablo 3. Kamu Personel Giderleri Otoregresyon Analiz Sonucu

	Model I			Model II		
	α_i	t istatistik	t olasılık	α_i	t istatistik	t olasılık
Sabit	0,05**	2,12	0,04	-	-	-
KGS Dummy	-0,01	-0,27	0,79	-	-	-
Sabit (1987)	-	-	-	0,05**	2,08	0,05
K1 (1991)	-	-	-	-0,00	-0,02	0,98
K2 (1995)	-	-	-	0,09	0,70	0,49
K3 (1999)	-	-	-	-0,20*	-1,82	0,08
K4 (2002)	-	-	-	0,08	0,82	0,42
K5 (2007)	-	-	-	0,01	0,11	0,91
K6 (2011)	-	-	-	0,09	0,92	0,37
K7 (2015)	-	-	-	-0,03	-0,35	0,73
K8 (2018)	-	-	-	0,02	0,17	0,87
R^2			0,50			0,53
DW			2,06			1,97
F Olasılık			0,00			0,06
JB			7,63 (0,02)			11,61 (0,00)
LM			3,30 (0,19)			1,64 (0,44)
ARCH			0,00 (0,96)			0,29 (0,59)

Not: %1, %5 ve %10 anlamlı katsayıları sırası ile "****", "***" ve "*" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 3’teki tahmin sonuçları incelendiğinde JB testinin olasılık değeri 0,05 anlamlılık seviyesinden düşük olmasından dolayı, modelin hata terimleri normal dağılıma uygunluk göstermemektedir. Otokorelasyonun sınıandığı LM testine bakıldığında, olasılık değerinin 0,05’ten büyük olması nedeni ile modelde otokorelasyon bulunmamaktadır. ARCH testi ile değişen varyans problemi incelenmekte ve test sonuçları olasılık değerinin 0,05’ten büyük olduğunu göstermesi nedeniyle değişen varyans bulunmamaktadır. Belirtilen test sonuçlarına bağlı olarak regresyon büyük ölçüde güvenilir durumdadır.

Kamu personel giderlerine ilişkin katsayı tahminleri incelendiğinde, teoriyi destekler bir sonuca ulaşılmamıştır. Şöyle ki Model I'de yer alan KGSDummy katsayısı, seçim ekonomisinin uygulandığını destekler nitelikte anlamlı bir sonucu ifade etmemiştir. Bu durumda 1980'den sonra gerçekleşen genel seçimlere bağlı olarak seçmenleri etkilemek için kamu personel giderlerinin arttığını, tüm iktidar partilerin seçim ekonomisini uygulayarak seçim sürecini sürdürdüğünü ifade etmek mümkün değildir.

Literatürde, kamu personel giderlerinden ziyade kamu harcamalarının incelendiği birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan Bakırtaş ve Koyuncu (2005) yaptığı inceleme sonucunda kamu harcamalarının seçimlere bağlı olarak değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Sezgin (2007), yıllık verilerle yaptığı analizinde kamu harcamaların, seçim dönemlerinden etkilenerek arttığını ve seçimlerle kamu harcamaları arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu ifade etmiştir. Özkan ve Tarı (2010) da politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinin uygulanıp uygulanmadığını test ederken kamu harcamaları değişkenini incelemiş ve teoriyi destekleyen pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir sonuca ulaşmıştır. Kamu harcamalarının seçim dönemlerinden etkilenip, artış gösterdiğini ifade eden çalışmalara rağmen, Model I'de incelenen 1980-2019 yılları arasında en fazla artış eğilimi gösterecek olan kamu harcamalarından kamu personel giderlerinin seçim dönemlerinde artmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Model II'de incelenen her genel seçim dönemini belirten yapay değişkenlerin katsayılarına bakıldığında, 1987 ile 1999 yıllarında yapılan seçimler için anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. 1987 seçim yılı için kullanılan yapay değişkenin katsayısının 0,05 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı, 1999 seçim yılının yapay değişkeninde ise katsayının 0,10 anlamlılık düzeyinde negatif ve anlamlı olduğu görülmüştür. Öncelikle 1999 seçim yılının teorinin aksine bir sonucu belirtmiş olması, seçimden kısa süre önce kurulan bir azınlık hükümetin seçime yönelik politikalar izlemesinin mümkün olmamasından kaynaklanmıştır. 28 Şubat 1997 tarihinde askeri müdahalenin uygulanmasından sonra mevcut olan koalisyon hükümetinin istifa etmesi, akabinde kurulan yeni koalisyon hükümetinin de istifa etmesi sonucunda seçime üç ay kala kurulan yeni koalisyon hükümetinin seçim ekonomisini uygulaması mümkün olmamıştır. Özetle siyasi istikrarsızlığın yoğun olarak görüldüğü 1999 döneminde seçime bağlı ekonomik politikalar yürütülmemiştir.

Kamu personel giderlerinin 1987 seçim döneminden pozitif ve anlamlı etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. 1987 seçim yılı hem erken seçimin yapıldığı hem de seçimden kısa süre önce seçim tarihinin belirlendiği bir dönem olmasına rağmen seçim ekonomisinin uygulandığını belirten bulgulara ulaşılmasının en önemli nedeni tek parti hükümetinin etkili olmasıdır. Seçimden önce tek başına iktidarda bulunan ANAP hükümeti, seçim sonucunda galip gelmek için kamu harcamalarının genelinde olduğu gibi özellikle kamu personel giderlerine yönelik politikalar yürütmüştür. 1987 seçimlerinden kısa süre önce kamuda çalışanların maaşlarına yönelik önemli bir karar alınmıştır. Bu karar ile devlet memurları ile diğer kamu görevlilerinin aylıklarının ödeme zamanında değişikliğe gidilmiş ve memurlara aylık maaş ödeme günü her ayın 15'i olarak belirlenmiştir. İlk maaşların 15 Ekim 1987 tarihinde ödenmiş olması ve devlet memurlarına peşin olarak aylıkların ödenmesi, 15 günlük fazla bir ödemenin oluşmasına neden olmuştur. Böylece alınan karar ile kamu çalışanlarına ödenen yarım aylık ikramiyenin genel seçimlerden hemen önce olması nedeniyle seçim ekonomisinin uygulandığını destekleyen sonuçlara, analiz ile de ulaşılmıştır.

Tablo 4. Transfer Harcamaları Otoresyasyon Analiz Sonucu

	α_i	Model I t istatistik	t olasılık	α_i	Model II t istatistik	t olasılık
Sabit	0,27***	4,79	0,00	-	-	-
KGS Dummy	-0,01	-0,17	0,87	-	-	-
Sabit (1987)	-	-	-	0,15***	4,20	0,00
K1 (1991)	-	-	-	0,25*	1,76	0,10
K2 (1995)	-	-	-	-0,31*	-1,80	0,09
K3 (1999)	-	-	-	-0,08	-0,55	0,59
K4 (2002)	-	-	-	0,11	0,69	0,50
K5 (2007)	-	-	-	0,17	1,12	0,28
K6 (2011)	-	-	-	-0,28*	-1,91	0,07
K7 (2015)	-	-	-	-0,03	-0,20	0,85
K8 (2018)	-	-	-	-0,06	-0,41	0,68
R^2			0,71			0,77
DW			1,85			2,34
F Olasılık			0,00			0,00
JB			2,26 (0,32)			0,14 (0,93)
LM			0,36 (0,54)			2,32 (0,12)
ARCH			0,46 (0,49)			0,47 (0,49)

Not: %1, %5 ve %10 anlamlı katsayıları sırası ile "****", "***" ve "*" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 4'teki tahmin sonuçlarına göre, JB testinin olasılık değeri 0,05 anlamlılık seviyesinden daha yüksek olmasından dolayı, modelin hata terimleri normal dağılıma uygunluk göstermektedir. LM testinin olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle modelde otokorelasyon bulunmamaktadır. ARCH testi sonuçları incelendiğinde ise olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle değişen varyans bulunmamaktadır. Belirtilen test sonuçlarına bağlı olarak regresyon büyük ölçüde güvenilir durumdadır.

Literatürde transfer harcamalarının incelendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan Özatay'ın (1999) 1985-1995 döneminde Türkiye ekonomisini ele alarak yaptığı Nordhausian modeline göre faiz dışı kamu transfer harcamaları için seçim ekonomisinin geçerli olmadığı ancak diğer kamu transfer harcamaları için ise seçime bağlı olarak değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bir diğer çalışmada Bakırtaş ve Koyuncu (2005) Türkiye'de seçimsel politik dalgalanmaların geçerliliğini test etmek için kamu kesimi nihai tüketim harcamalarını (KKNTH) incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda KKNTH değişkeni için politik dalgalanmaların geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Savaşan ve Dursun (2006) da transfer harcamaları değişkenini dikkate alarak Türkiye'de yerel düzeyde politik konjonktürel devreleri incelemiştir. Regresyon sonucunda politik konjonktürel devrelerin yerel yönetimler içinde geçerli olduğuna ulaşmıştır. Son olarak Karakaş (2013) 1957-2008 yılları arasında yapılan seçimler için politik konjonktürel dalgalanmaları araştırmış ve üçer aylık veriler ile faiz ödemeleri dışındaki transfer ödemelerini test etmiştir. Yapılan inceleme sonucunda transfer harcamalarında politik dalgalanmalara ulaşmıştır. Transfer harcamalarının seçim dönemlerinden etkilenip, artış gösterdiğini ifade eden çalışmalara rağmen, Model I'de incelenen 1980-2019 yılları arasında transfer harcamalarının seçim dönemlerinde artmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 4'te yer alan Model II test sonuçlarına bakıldığında, 1987 ve 1991 seçim yılı yapay değişkeninin seçim ekonomisinin uygulandığını belirten bir sonuca ulaşmıştır. İfade edilen seçim yıllarından 1987'nin yapay değişkeni %1, diğer seçim yılı olan 1991'in yapay değişkeni ise %10 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı çıkmıştır. 1987 yılı seçimlerinde tek başına iktidar olmanın da etkisi ile transfer harcamalarında belirgin bir artışın meydana geldiği, test sonucundaki %1'lik anlamlılık düzeyi ile anlaşılmaktadır. 1991 yılı seçimlerinde de teoriyi destekleyen anlamlı bir sonuca ulaşılmasına rağmen seçim öncesi iktidardaki parti ile seçim sonrası iktidardaki parti aynı olmamıştır. Ancak elde edilen sonuca bakıldığında seçim öncesi mevcut iktidarın tekrar seçim sonucunda galip gelmek için transfer harcamalarını arttıran politikalar izlediği görülmüştür. Özellikle Merkez Bankası tarafından sunulan kredilerde, 1991 yılında gerçekleşen genel seçimin etkisiyle artış olmuştur. Kullandırılan kredi oranı, seçim yılında %80'lere çıkmıştır. Ayrıca destekleme kapsamındaki ürün sayısı 1990 yılında 10 iken, seçim yılı olan 1991 de ise bu sayı 24'e yükselmiştir. Dolayısıyla 1987 ve 1991 seçim kampanyasında tarımsal destekleme fiyatlarının öne sürülmesi sonucunda seçimlerin manipüle edilmeye çalışıldığı görülmüştür.

1995 ve 2011 yıllarının seçim yapay değişken katsayıları ise istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Ancak katsayının negatif olması, teorinin aksine bir durum ifade edilmektedir. 1995 yılı seçiminden kısa zaman önce (1994 yılında) ekonomide önemli bir kriz yaşanmış ve 5 Nisan Kararları ile bu krizin etkilerini azaltmak için çeşitli tedbirler alınmıştır. 2011 yılının seçim sürecinde ise dünya ekonomisini ciddi derecede etkileyen küresel ekonomik krizin etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla seçim döneminde transfer harcamalarının arttırılmasından ziyade teorinin aksine transfer harcamalarda azalma eğilimi tespit edilmiştir. 1999, 2002, 2007, 2015 ve 2018 seçim dönemlerinde ise anlamlı katsayılar elde edilmemiştir.

1999 yılında yapılan genel seçim, incelenen seçim dönemlerine göre siyasi istikrarsızlığın en fazla olduğu ve en olumsuz şartlar altında yapılan bir seçim dönemi olmuştur. Hükümetteki Refah-Yol koalisyonundaki Refah Partisine yönelik kapatma kararı alınmış ve akabinde Ecevit'in liderlik ettiği yeni azınlık hükümetiyle seçime gidilmiştir. Böylece seçim öncesinde yaşanan bu durumlar, istikrarlı politikaların uygulanmasını da engellemiştir. Model II'de 1999 yılı için anlamlı bir katsayı bulunmamış ve bu durumu destekleyen bir sonuca varılmıştır.

Ekonomide yaşanan istikrarsızlık nedeni ile 2002 yılı seçimleri de en zor koşullarda gerçekleşen seçimlerden biridir. "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nın 2001 ekonomik krizinden sonra uygulamaya alınması ile birçok alanda yasal ve kurumsal düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemelere bağlı kalınmış ve yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşen genel seçimlerde, seçim ekonomisi uygulanamamıştır. Analiz sonucunda da 2002 yılı seçimleri için seçim ekonomisinin uygulandığını destekleyen anlamlı katsayılar ulaşılmamıştır.

Uzun yıllar devam eden koalisyon hükümetlerinden sonra 2007 yılında yapılacak olan genel seçime, tek partili bir hükümet ile gidilmiştir. Ekonomide ve siyasette yaşanan istikrar, halkın hükümete olan güvenini arttırmış ve seçim ekonomisi politikalarının uygulanmasına gerek kalmadan mevcut hükümet seçim sonucunda tekrar iktidara gelmiştir. Ampirik analiz sonucunda da bu durumu destekleyen bir sonuca ulaşmıştır. Siyasette devam eden istikrara bağlı olarak 2015 ve 2018 genel seçimlerinde de seçim ekonomisinin uygulandığını destekleyen anlamlı bir katsayı elde edilmemiştir. Dolayısıyla iktidar partisinin seçim sonucu beklentisinin tekrar kazanma yönünde yüksek olması, fırsatçı politikalar izlemesini engelleyebilmektedir.

Sonuç

Siyasi kurumların makroekonomik politikalar üzerindeki etkisi uzun zamandır sorgulanmakta ve bilimsel araştırmalara konu olmaktadır. Devletin ekonomideki payının özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı artması, politik ekonomi konusunun da incelenmesine neden olmuştur. Ekonomi teorisine devletin ekonomi içindeki payının artması ile beraber 1970'lerden sonra yeni bir yaklaşım olan "Politik İktisat" girmiş ve önceden dışsal etki olarak kabul edilen siyaset kurumu, bu tarihten sonra içsel bir etki olarak görülmeye başlanmıştır. Kamusal Tercihler Teorisi ise siyaset kurumunun içsel olduğunu kabul eden ilk teorik yaklaşımdır.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de makroekonomik politikalar politik çıkarlar doğrultusunda şekillenmekte ve bu durum önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Hükümetler veya politikacılar, seçim sonucunda galip gelip iktidar olabilmek için bir tür araç olarak makroekonomik politikaları kullanabilmektedir. Buna bağlı olarak çalışmada, geleneksel fırsatçı politikalar çerçevesinde Türkiye’de siyasetin ekonomi üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Siyasetin ekonomiye müdahalesinin söz konusu olduğu durumlarda, dikkate alınan yasal ve kurumsal düzenlemelerin etkisinin ne düzeyde olduğu araştırılmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de seçim ekonomisinin uygulanıp uygulanmadığı, Nordhaus’un geleneksel fırsatçı modeli gözetilerek 1980-2019 döneminde yapılan genel seçimler çerçevesinde inceleme yapılmıştır. Araştırma yapılırken Alesina, Cohen ve Roubini (1991)’nin OECD ülkeleri ve endüstriyel ülkeler üzerinde yaptığı çalışmada kullanılan otoregresif model kullanılmıştır. Türkiye’de 1980’den sonra yapılan 11 genel seçimin politik konjonktürel dalgalanmalar üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca her bir seçim dönemi de ayrı ayrı incelenmiş ve otoregresif model ile seçim dönemlerinin kendi şartları gözetilerek değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye için her bir seçim döneminin ayrı ayrı ele alınarak ampirik incelemelerin yapıldığı çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır.

Türkiye’de seçim dönemlerinde siyasetin ekonomi üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların büyük çoğunluğu, seçim ekonomisinin uygulandığını kesin olarak ifade etmemekle beraber, teoriyi destekleyen bulgulara ulaşmıştır. Bu çalışmada da literatürde olduğu gibi tüm seçim dönemleri için seçim ekonomisinin uygulandığını destekleyen sonuçlar elde edilmemiştir. Uzun yıllardır kullanılmakta olan ekonometrik yöntemlerden Otoregresif modele göre bütçe dengesinin, kamu personel giderlerinin ve transfer harcamalarının seçim döneminden genel çerçevede etkilenmediği görülmüştür. Aynı model ile her bir seçim döneminin ayrı ayrı ele alınmasında ise teoriyi destekler nitelikte sonuca ulaşılmıştır. Dolayısıyla her seçim döneminin kendi koşullarına bağlı olarak faaliyetlerin yürütüldüğü ve farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Özellikle transfer harcamalarının 1995 ve 2011’de, personel giderlerinin ise 1999’da yapay değişken katsayılarının negatif ve anlamlı olması, teorinin aksini belirtmiş ve bu dönemlerde politik konjonktürel dalgalanmaların yaşanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de seçim ekonomisinin araştırıldığı bu çalışmada her bir seçim döneminin ayrı ayrı ele alınması, dönemin koşullarına bağlı olarak seçimlerin yorumlanmasını kolaylaştırmıştır. Seçim ekonomisinin 1980’li ve 1990’lı yıllarda yapılan seçim dönemlerinde daha fazla etkisinin görülmesine karşın, 2002 genel seçimlerinden sonra gerçekleşen seçimlerde bu etki daha az hissedilmiştir. Şöyle ki 2001 yılında ülkeyi derinden etkileyen ekonomik krizden sonra alınan önlemler ile yasal ve kurumsal düzenlemeler, seçim ekonomisinin uygulanmasına sınırlamalar getirmiştir. Aslında özellikle 1994 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra ekonomik faaliyetler üzerinde reformların uygulanması gerekli hale gelmesine rağmen, bu reformları uygulayacak istikrarlı bir siyasi gücün bulunmaması ve bu reformların siyasetçilerin faaliyetlerini olumsuz etkileyeceği düşüncesinden dolayı uygulanması genellikle ertelenmiştir. 2001 ekonomik krizinden sonra hayata geçirilen “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” ile birçok yasal ve kurumsal reform gerçekleştirilmiş ve kapsamlı istikrar programları uygulanmıştır. Ayrıca bu tarihten itibaren AB üyelik sürecinin hızlanması da reformların uygulanmasına yardımcı olmuştur. Bu süreçte ekonomi üzerinde dikkate alınan birçok çalışma ve düzenleme, politik konjonktürel dalgalanmaların engellenmesi için karara bağlanmıştır.

2002 yılı seçiminde seçmenler, koalisyon hükümetlerinin olumsuz etkilerinden ve önlenemeyen ekonomik krizlerden derin etkilenmesinden dolayı tek bir partinin hükümet olarak seçilmesini desteklemiş ve bu seçmen tercihi, tek parti hükümetinin savunulması şeklinde uzun yıllar yapılan seçimlerde devam etmiştir. 2001 yılında alınan önemli kararların yanı sıra tek parti iktidarının da oluşturduğu avantajlar, devam eden yıllarda ekonomiyi olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca 2002 yılı sonrasında yapılan genel seçimlere bakıldığında, önceki seçim dönemlerine kıyasla hissedilir düzeyde politik konjonktürel dalgalanmaların yaşanmadığı görülmüştür. Ancak 2000 yılı sonrasında seçim ekonomisinin uygulanabilirliğinin test edilmesinde aylık veya çeyreklik verilerin kullanılması, daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olabilecektir. Ayrıca önceki dönemlere kıyasla seçim ekonomisi yönünden politikaların azaldığı ve düzenlemelerin olumlu etkisi olduğu belirtilse de günümüzde uygulanması beklenen birçok reform çoğu çalışmada vurgulanmaktadır.

This research article has been licensed with Creative Commons Attribution - Non-Commercial 4.0 International License. Bu araştırma makalesi, Creative Commons Atıf - Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağladıklarını beyan etmişlerdir.

Teşekkür Beyanı

Yazar(lar), çalışma için teşekkür beyanında bulunmamışlardır.

Destek Beyanı

Yazar(lar), çalışma için herhangi bir destekleyen beyanında bulunmamışlardır.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar), çalışma için herhangi bir çıkar çatışması beyanında bulunmamışlardır.

Etik Beyanı

Yazar(lar), çalışma için Etik Kurul Onayı alınması gerektiğini beyan etmişlerdir.

Sorumlu Editörler

Prof. Dr. Cantürk Kayahan, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 Prof. Dr. Naci Tolga Saruç, İstanbul Üniversitesi
 Arş. Gör. Atahan Demirkol, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Kaynakça/References

- Akaike, H. (1974). A new look at the statistical model identification. *IEEE Transactions on Automatic Control*, 19(6), 716-723.
- Akalın, G. ve Erkişi, K. (2007). Türkiye’de seçim ekonomisi uygulamalarının geleneksel oportünist seçim çevrimleri açısından değerlendirilmesi. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 89–116.
- Akçoraoğlu, A. ve Yurdakul, F. (2004). Siyasal ekonomi açısından büyüme, enflasyon ve bütçe açıkları: Türkiye üzerine bir uygulama. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 59(1), 1-25.
- Alesina, A., Cohen, G. D. ve Roubini, N. (1991). Macroeconomic policy and elections in OECD democracies. *Nber Working Papers Series, National Bureau of Economic Research*, 1-56.
- Altun, T. (2014). Türkiye’de fırsatçı ve partizan politik konjonktürel dalgalanmalar: 1950-2010. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 36(2), 47-69.
- Aslan, M. ve Bilge, S. (2009). Türkiye’de 1950–2006 döneminde bütçe gelir-gider yönetimi üzerine ampirik bir çalışma: Tek parti ve koalisyon hükümetlerinin karşılaştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 265-288.
- Bakırtaş, İ. ve Koyuncu, C. (2005). Politik dalgalanmalar yaklaşımı çerçevesinde Türkiye’deki seçimlerin ekonometrik analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 55-66.
- Berger, H. ve Woitek, U. (1997). Searching for political business cycles in Germany. *Public Choice*, 91(2), 179-197.
- Cargill, T. F. ve Hutchinson, M. M. (1991). Political business cycles with endogenous election timing: evidence from Japan. *The Review of Economics and Statistics*, 73(4), 733-739.
- Demir, İ. ve Berksoy, T. (2017). Politik vergi çevrimleri: Türkiye’de vergi gelirleri ve vergi yükü üzerinde politik etkiler (1945-2014). *Journal of Life Economics*, 4(2), 103-124.
- Dickey, D. A. ve Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, 74(366), 427-431.
- Efthyvoulou, G. (2012). Political budget cycles in the European Union and the impact of political pressures. *Public Choice*, 153(3/4) 295-327.
- Karakaş, M. (2013). Political business cycles in Turkey: A fiscal approach. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(1), 245-262.
- Karakaş, M. (2014). Political business cycles in Turkey: A monetary approach. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 159-175.
- Khemani, S. (2004). Political cycles in a developing economy: effect of elections in the Indian States. *Journal of Development Economics*, 73(1), 125-154.
- Nordhaus, W. D. (1975). The political business cycle. *Review of Economic Studies*, 42(2), 169-190.
- Özatay, F. (1999). Populist policies and the role of economic institutions in the performance of the Turkish economy. *Reprinted from Yapı Kredi Economic Review*, 10(1), 12-26.
- Özkan, F. (2010). *Politik konjonktür dalgalanmaları (Türkiye analizi)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kocaeli.
- Özkan, F. ve Tarı, R. (2010). Türkiye’de 1980 sonrası seçim dönemlerinin politik konjonktürel dalgalanmaları teorisi çerçevesinde analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (36), 223-238.
- Potrafke, N. (2012). Political cycles and economic performance in OECD countries: empirical evidence from 1951-2006. *Public Choice*, 150(1/2), 155-179.
- Savaşan, F. ve Dursun, İ. (2006). Türkiye’de yerel düzeyde politik konjonktürel devreler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 191-208.
- Schultz, K. A. (1995). The politics of the political business cycle. *British Journal of Political Science*, 25(1), 79-99.
- Schwarz, G. (1978). Estimating the dimension of a model. *The Annals of Statistics*, 6(2), 461-464.
- Sezgin, Ş. (2007). Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalar: 1950-2003 donemi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 62(2), 135-154.
- Tayyar, A. E. (2021). Türkiye’de politik parasal dalgalanmalar: 1986-2016 dönemi için SARIMA analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5), 1381-1401.

- Telatar, F. (2000). Parlamenter sistemlerde politik devresel dalgalanmalar: teori ve Türkiye için bir uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 133-154.
- Telatar, F. (2001). Politik devresel dalgalanmalar teorisi ışığında demokrasi-siyaset-ekonomi ilişkisi Türkiye örneği. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 16(187), 50-66.
- Treisman, D. ve Gimpelson, V. (2001). Political business cycles and Russian elections, or the manipulations of chudar. *Published in British Journal of Political Science*, 31(2), 1-37.